

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kumrovec, Kutina, Sesvete, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice, Veliki Tabor, Virje i Zelina)

TEHNIČKO UREDNIŠTVO

Stručni kolegij Muzeja Moslavine u Kutini

Glavni i odgovorni urednik: Srećko Karapetrić

Tehnički urednik: Tihomir Krsmanović

Uređivački kolegij: Goran Jakovljević (Bjelovar),
Srećko Karapetrić (Kutina), Tihomir Krsmanović (Kutina),
Slavica Moslavac (Kutina)

KOREKTURA: Ana Bobovac, Srećko Karapetrić

Muzejski vjesnik izlazi jedanput godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Za sadržaj i lekturu tekstova odgovaraju autori.

Glasiло solidarno financiraju Muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

Nakladnik: Muzej Moslavine Kutina

Za nakladnika: Slavica Moslavac

Tisak: Tiskara i knjigovežnica Kutina

Broj 14 - travanj 1991.

Godina XIV

Naklada: 600 komada

Naslovna stranica: Detalj sa izložbe "30. godina Muzeja Moslavine" u Kutini

tifikacijskih sustava (Turski stol i Plovdin kod Kutine, Sokolovac i dr.) Najpoznatiji je Garić-grad, na kojemu su izvršeni istraživački i konzervatorski radovi. Jelen-grad i Košutaograd, objekti koji se svrstavaju u burgove (kamele gradove), i danas su neistraženi. U godini jubileja našeg Muzeja (1990), Arheološki odjel je u inventarskoj knjizi imao upisano ukupno 732 predmeta iz prethistorijske, 67 iz antičke i 510 predmeta iz srednjovjekovne zbirke. Istraživanja će se vjerojatno još niz godina nastaviti na Gradini Marić, naselju vučedolske kulture, koje se prostire na nekih 20000 m², i na kojem je debljina kulturnog sloja mjestimice i do dva metra. Stalnu izložbu Odjela čini preko 200 predmeta (restauriranog materijala i fragmenata).

Galerijski odjel otvoren je 1972. godine, a stalna izložba tada smještena u potkrovlju sjevernog dijela Muzeja. Zahvaljujući Skupštini općine Kutina, koja je na trajno korištenje Muzeju

dodijelila zgradu tzv. Stare banke, prostorni problem Galerije je dugoročno riješen. Nakon adaptacije, zgrada Galerije je otvorena 1986.g. Na katu se nalazi stalna izložba slika i skulptura, a dvije prostorije u prizemlju predviđene su za održavanje tematskih izložbi. Fundus galerijskog odjela čini preko 600 djela, a osobita su mu vrijednost radovi Božidara Jakca, Ferdinanda Kulmera, Miroslava Šuteja, Ede Murtića, Marina Tartaglie, Ivana Lovrenčića, te mnogih drugih renomiranih autora. Dio fundusa čine i radovi kutinskih likovnih pedagoga. Likovna izložbena djelatnost Muzeja započela je prvom izložbom 1961. godine, a do danas je održano preko stotinu različitih likovnih priredbi; sve su popraćene i odgovarajućom publicističkom djelatnošću, a uz stotinjak vlastitih kataloga sakupljeno je još toliko razmjenom s drugim muzejima.

Srećko KARAPETRIĆ, Muzej Moslavine u Kutini

Izvorišta boljševizma

Latinka Perović: "Planirana revolucija"

Ime Latinke Perović bilo je povezivano prvenstveno s tzv. srpskim liberalizmom, slomom kojega je i ona 1972. g. završila svoju političku karijeru, dok je njena znanstvena djelatnost ostajala u drugom planu. Ona je, međutim, autorica tri knjige o srpskom socijalističkom pokretu u 19. stoljeću, te djela "Od centralizma do federacije", objavljenog u Zagrebu 1983. Knjigu koju ovdje predstavljamo smatramo ipak najznatnijim domašnjem njezina bez sumnje pažnje vrijednog znanstvenog rada.

Od gotovo šest stotina stranica, više od dvije trećine zauzima autoričin izbor originalnih tekstova S. Nječajeva, P. Tkačova, organizacije "Narodna volja", te kratka, ali za stanje duha onodobne ruske radikalne inteligencije indikativna proklamacija "Mlada Rusija". Analizu teme-a to su ruski blankizam i jakobinizam-autorica raščlanjuje u tri razine, izvedena u tri poglavlja: u prvom ("Istoriografija") je L. Perović sustavno sintetizirala rezultate i dosege kako pojedinih istraživanja, tako i historiografskih pravaca ("škola") koji su se bavili tom tematikom. Identificirala je dvije krajnosti u dosadašnjoj povijesnoj valorizaciji ruskih militantnih revolucionara i njihovih organizacija: s jedne strane je to nek-

ritička glorifikacija martirija anticarističkog, republikanskog i socijalno-revolucionarnog pokreta, a s druge poricanje i osuda pokreta kao terorističkog i antilegalističkog, pri čemu se pojam terorizma stavlja u suvremeni kontekst i zanemaruje činjenica da su anticaristički teroristi imali i simpatije i teorijsku podršku radikalne, ali i liberalne zapadnoevropske inteligencije, koja je za politički milje Rusije demokratski legitimnim opravdala pravo tiranica. Osobito su zanimljivi pristupi izručavanju ruskog blankizma i jakobizma u matičnoj historiografiji: razlučeni u četiri perioda (dorevolucionarni, postrevolucionarni, staljinistički, te period nakon XX kongresa KPSS 1956. g), oni ne predstavljaju sukcesivne faze, već oštre prijelome. Prva dva autorica ocjenjuje najplodnijima, staljinistički kao-eufemistički rečeno - "olovna vremena" instrumentalizirane historiografije, dok razinu suvremene smatra još uvijek inferiornom onoj iz doba carizma.

U drugom poglavlju ("Istorija") iznesena je opsežna faktografija, i pažljivo analiziran korelativan odnos između carističkog apsolutizma i terorističkog odgovora "alkemičara revolucije". I carske reforme i represija bili su polovični i nedosljedni, prošireno

reproducirajući pobunu inteligencije sve do stanja u kojem je, kako je primijetio I. Deutscher, četrdesetak terorista "Narodne volje" cara zemlje s preko 90 milijuna podanika učinilo bjeguncem u vlastitom carstvu. Tu svakako ne treba zaboraviti da je carska Rusija autokratsko, ali ne i totalitarno društvo; spomenimo ovdje i Solženjicinove usporedbe carske i Sovjetske Rusije, kao paradigmu za rušenje mita o pravocrtnom napretku slobode u povijesti. Narativnom metodom opisano je tridesetak godina razvoja radikalno-reformatorskog republikanskog pokreta u Rusiji, u razdoblju od šezdesetih do devedesetih godina 19. st. Ipak, središnje mjesto zauzima uspon "Narodne volje", od njenog ishodišta u neuspjehu "odlazaka u narod" (oko 1874) i rascjepu propagandističke "Zemlje i volje", do terorističkog klimaksa (atentat na Aleksandra II, 1881.) i brzog uništenja.

U trećem poglavlju s naslovom "Ideje" naznačene su koordinate političkih pozicija ruskih revolucionara 19. st. Najistaknutija je, mada ne i izvorno autoričina teza, ona o bitnome kontinuitetu tradicija ruske političke oporbe prošloga stoljeća i boljševizma, naročito u or-

ganizacionom pogledu: i prošlostoljetne su organizacije, kao i boljševička, neka vrsta amalgama vjere i discipline, hibrid kasarne i gotovo kalvinističke predestinacije. U teorijskom opusu P. Tkačova nalazi L. Perović pojmovno dovršeni svjetonazorski obrazac boljševizma, kojega sucus čine slijedeće teze: nužna je neposreda revolucija, koju započinju profesionalni revolucionari; inteligencija kao jezgra revolucionarne partije unosi revolucionarnu svijest u mase; tajna borbena revolucionarna organizacija preuzima vlast u okolnostima revolucionarnog vrenja; instrument socijalne revolucije bit će centralizirana i autoritarna revolucionarna država; novo se društvo razvija prema socijalnim projektima revolucionarne manjine, koje ona nameće zaostaloj većini. Iz autoričinih se raščlambi evidentnom čini konstatacija da je kvintesencija lenjinizma već u 19. st. dovršena kao logički konzistentan sustav.

Izvorni tekstovi Zaičnjevskog, Tkačova, Nječajeva i "Narodne volje", bogat znanstveno-analički aparat i iscrpna bibliografija omogućuju studiozan rad i daljnja istraživanja.

Srećko KARAPETRIĆ, Muzej Moslavine u Kutini

Roj Medvedev: "Neka historija sudi"

Kada se za deset godina bude rezimirala bilanca našega stoljeća, jedan će događaj, vjerojatno općim slaganjem, biti ocijenjen kao krucijalna točka povijesnih zbivanja i sudbonosna prekretnica 20. stoljeća. Radi se, dakako, o ruskoj revoluciji. Nikada niti jedan povijesni prijelom nije rasplamsao takove nade, i niti jedan ih nije toliko iznevjerio. Kako je pod barjakom slobode iznikla tiranija kakvu svijet nije vidio? Zašto se utopija, za koju se činilo da je nadohvat ruke, rasplinula u zastrašujuće pervertiranoj verziji svoje izvorne ideje? Da li je revoluciji od početka bila imanentna njezina negacija? I da li staljinizam uopće i jest totalna negacija revolucije, ili njen konzekventni dovršetak? Jedan od onih koji pružaju djelomičan, ako već ne i cjelovit odgovor na ova pitanja, jest Roj Medvedev.

Prvi ozbiljan problem s kojim se suočava istraživač zbivanja u 1917. g. i postrevolucionar-

nom razdoblju jest nepouzdanost izvora. U desetljećima Staljinove vladavine dokumenti su sustavno i planski krivotvoreni u upravo kolosalnim razmjerima, što pred historičara postavlja problem i autentičnost i vjerodostojnosti izvora. Ali, kako kaže Medvedev, iduća poteškoća nije samo u rascjepu između proklamiranih načela i političke prakse, tj. ne samo u tome što se radilo drugačije no što se govorilo, već i u tome što se o onome što se radilo nigdje i nikada nije pisalo ni govorilo. Budući bi historičari, analizirajući "staljinski ustav" iz 1936. godine, lako mogli zaključiti da je Sovjetski Savez tada bio demokratski raj. Za razliku od sve do perestrojke službene "partijski opredijeljene" historiografije, Medvedev poštuje načelo "audiatur et altera pars"; pri svakoj bitnoj ocjeni i tezi polemizira s mišljenjima različitih provenijencija, od staljinističkih, trockističkih i menjševičkih, do stavova bijele emigracije.